

Elżbieta Sachse-Kozłowska

MATERIAŁY PALEOLITYCZNE Z PŁOCKA

W 1971 r. zostały mi przekazane do opracowania materiały krzemienne zebrane przez amatora archeologa z Płocka, p. Henryka Biedrzyckiego. Pochodzą one z dwóch stanowisk: Płock — Wzgórze Tumskie (tabl. I) oraz Płock — Radziwie I. Wśród materiałów z obu stanowisk przeważały zabytki paleolityczne, spośród których rdzenie i narzędzia są przedmiotem niniejszego opracowania.

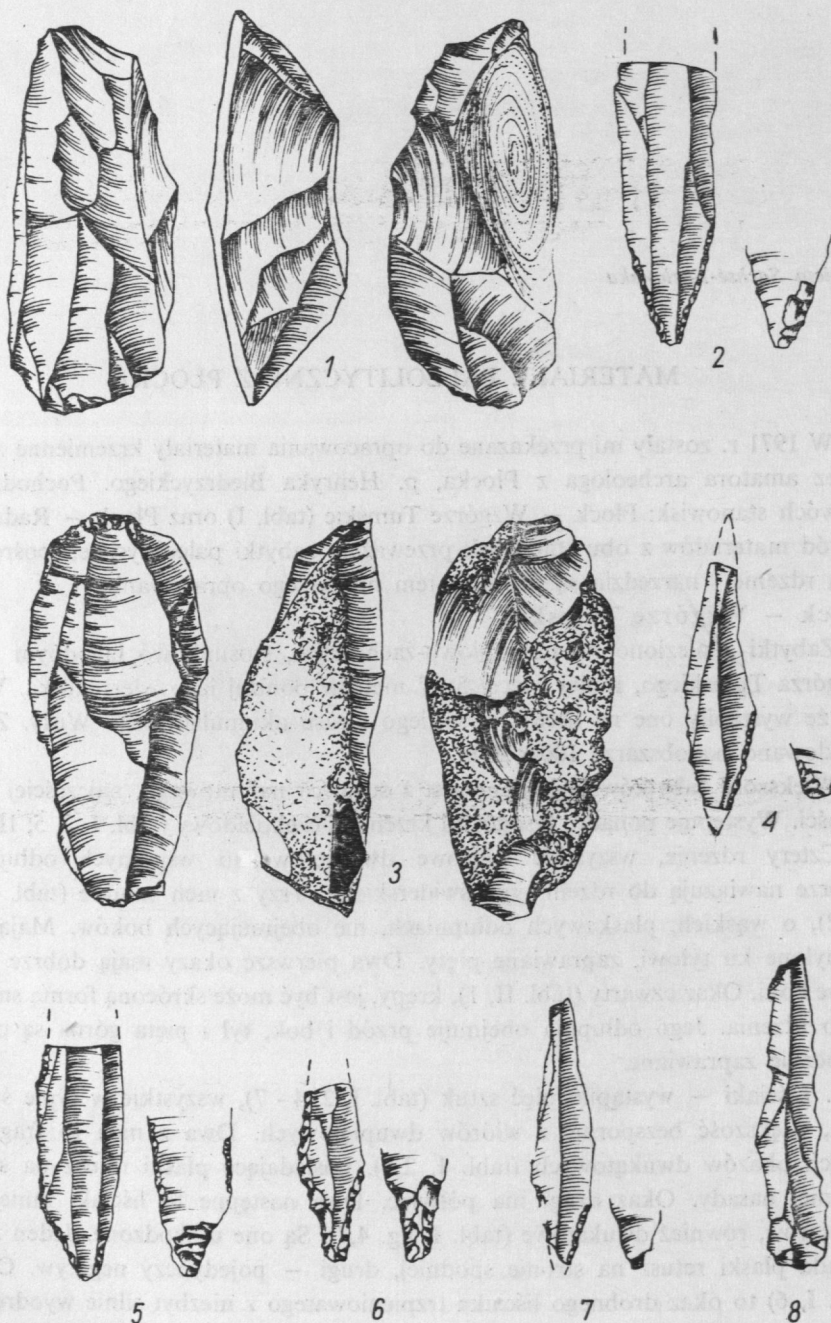
Płock — Wzgórze Tumskie

Zabytki znaleziono na południowo-zachodnim, stosunkowo łagodnym zboczu Wzgórza Tumskiego, mniej więcej 5 - 7 metrów poniżej jego wierzchołka. Wydaje się, że wystąpiły one na listwie wysokiego tarasu akumulacyjnego Wisły. Zabytki znajdowano na obszarze 100×20 m.

Większość zabytków wykonana jest z surowca narzutowego, najczęściej dobrej jakości. Występuje ponadto łysogórski krzemień czekoladowy (tabl. I, 2, 5; II, 2, 5). 1. Cztery rdzenie, wszystkie wiórowe dwupiętowe, o wspólnych odłupniach. Dobrze nawiązują do rdzeni typu świderskiego. Trzy z nich smukłe (tabl. I, 1, 3; II, 2), o wąskich, płaskawych odłupniach, nie obejmujących boków. Mają silnie pochylone ku tyłowi, zaprawiane pięty. Dwa pierwsze okazy mają dobrze zaprawiane boki. Okaz czwarty (tabl. II, 1), krępy, jest być może skróconą formą smuklejszego rdzenia. Jego odłupnia obejmuje przód i bok, tył i pięta górna są obficie, odbocznie zaprawiane.

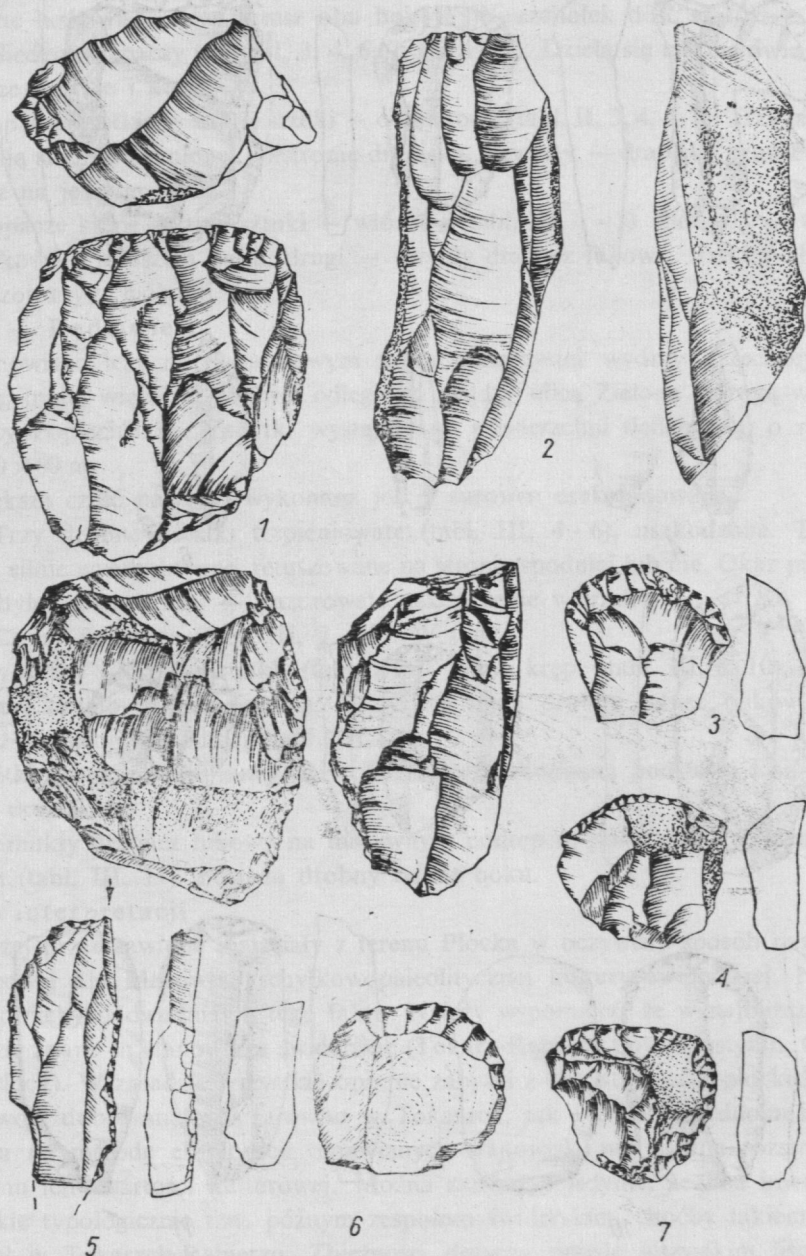
2. Liściaki — wystąpiło pięć sztuk (tabl. I, 2, 4 - 7), wszystkie w typie świderskim, większość bezspornie z wiórów dwupiętowych. Dwa z nich to fragmenty dużych okazów dwukątowych (tabl. I, 2, 5), posiadające płaski retusz na stronie spodniej nasady. Okaz drugi ma półtylec. Dwa następne to liściaki mniejszych rozmiarów, również dwukątowe (tabl. I, fig. 4, 7). Są one uszkodzone. Jeden z nich posiada płaski retusz na stronie spodniej, drugi — pojedynczy negatyw. Ostatni (tabl. I, 6) to okaz drobnego liściaka trzpieniowatego z niezbyt silnie wyodrębnionym trzonkiem, bogato retuszowany na stronie spodniej, zaopatrzony w tylec.

3. Smukły, delikatny półtylczak (tabl. I, 8) o półtylcu drobno, stromo retuszowanym.

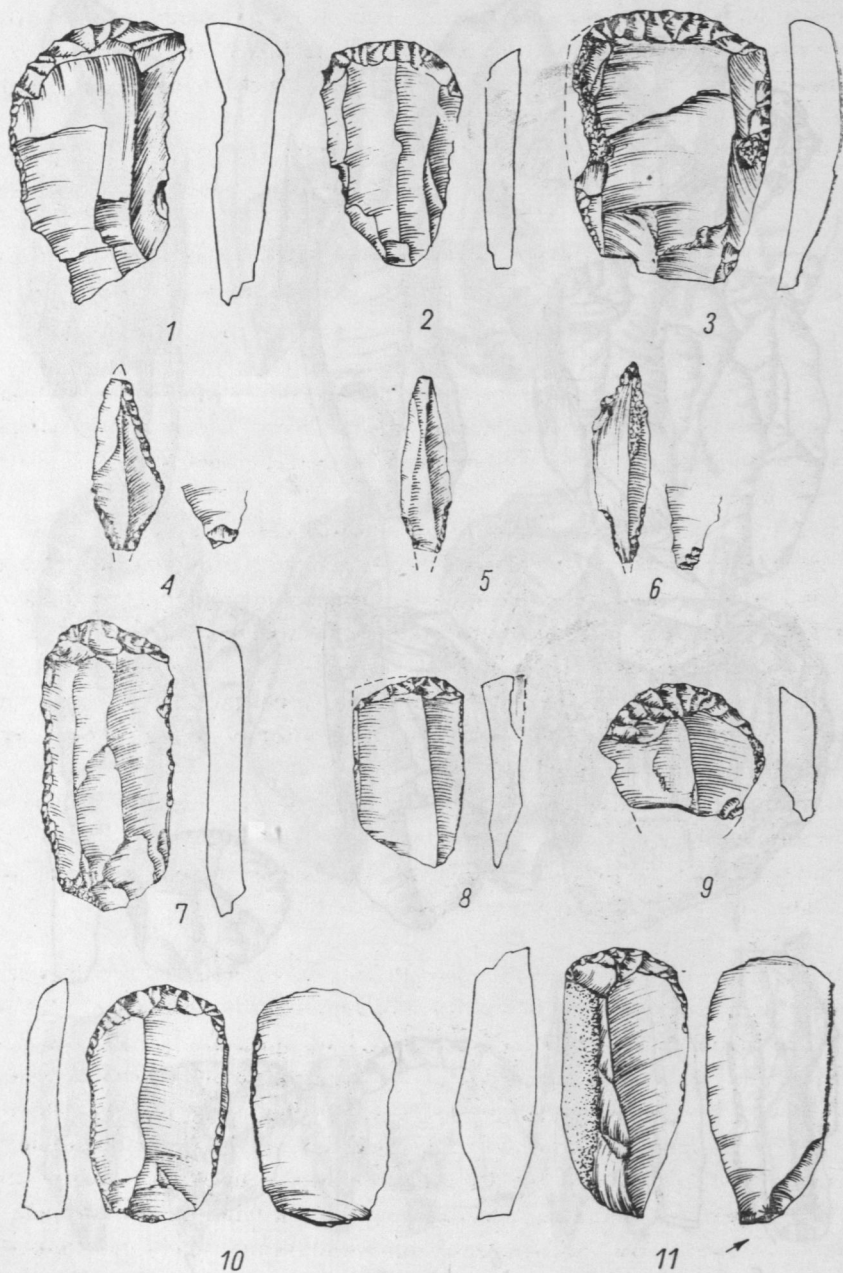
Tablica I

Płock — Wzgórze Tumskie w.n.

Tablica II

Płock — Wzgórze Tumskie w.n.

Tablica III

1 - 3 — Płock — Wzgórze Tumskie; 4 - 11 — Płock — Radziwie I w.n.

4. Jeden smukły rylec węglowy boczny (tabl. II, 5). Posiada strome, skośne, łukowate łuskowisko oraz retusz obu boków. Wierzchołek dość szeroki.

5. Siedem drapaczy (tabl. II, 3, 4, 6, 7; III, 1 - 3). Dzielą się na one dwie grupy, drapacze krótkie i krępe.

Drapacze krótkie — cztery sztuki — odłupkowe (tabl. II, 3, 4, 6, 7). Trzy pierwsze posiadają średnio zakolone, półstrome drapiska. Czwarty — drapisko prawie proste i retusz na jednym boku.

Drapacze krępe — trzy sztuki — wiórowe (tabl. III, 1 - 3). Pierwszy — to skośnik łukowy z retuszem boku, drugi — zwykły drapacz łukowy, trzeci — łukowy z retuszowanymi bokami.

Płock — Radziwie I

Stanowisko leży na południowym stoku piaszczystej wydmy przeciętej ulicą Zieloną, mniej więcej w połowie odległości między ulicą Zieloną i drogą wiodącą do ulicy Popłacińskiej. Zabytki wystąpiły na powierzchni deflacyjnej, o rozmiarach 60×60 m.

Większa część narzędzi wykonana jest z surowca czekoladowego.

1. Trzy drobne liściaki trzpieniowate (tabl. III, 4 - 6), uszkodzone. Trzonki niezbyt silnie wyodrębnione, retuszowane na stronie spodniej lub nie. Okaz pierwszy ma półtylec, okaz trzeci — pazurowate zakończenie wierzchołka.

2. Cztery drapacze (tabl. III, 7 - 10). W tym:

Trzy okazy wiórowe, smukły (tabl. III, 7) i dwa krępe (tabl. III, 8, 10), o słabo i średnio zakolonych drapiskach. Wszystkie mają drobny retusz boków, jeden również na stronie spodniej (tabl. III, 10).

Krótki drapacz odłupkowy (tabl. III, 9), z uszkodzoną podstawą i silnie wygiętym drapiskiem.

3. Smukły drapacz łukowy na masywnym podtępcu, połączony z rylcem jedy-nakiem (tabl. III, 11). Posiada drobny retusz boku.

Próba interpretacji

Wyżej przedstawione materiały z terenu Płocka w oczywisty sposób nawiązują do typowej dla Mazowsza schyłkowopaleolitycznej kultury świderskiej. Nie ma więc potrzeby udowadniania tego faktu. Należy wspomnieć, że w najbliższym sąsiedztwie znane są stanowiska świderskie (Tokary-Rąbierz, pow. Gostynin, Ośnica, pow. Płock). W zasadzie wszystkie opisane zabytki z obu stanowisk płockich znajdują swoje dobre analogie zarówno w Tokarach, jak i Ośnicy. Jednocześnie, ze względu na metodę eksploracji omawianych stanowisk, nie można rozstrzygnąć problemu ich zwartości kulturowej. Można zauważyć jedynie, że oba inwentarze są bliskie typologicznie tzw. późnym zespołom świderskim, choćby takiemu, jaki wystąpił w Tokarach-Rąbierzu. Zbieżności dotyczą przede wszystkim liściaków, krótkich i krępych drapaczy oraz rdzeni.

Nie całkiem pewna jedynie jest przynależność półtylczaka ze Wzgórza Tumskiego do zespołu schyłkowopaleolitycznego, ponieważ okazy takie są rzadkością w kulturze świderskiej.

Niewykluczone, że zespoły z Płocka mogą reprezentować bardzo późną, może nawet preborealną fazę kultury świderskiej.

Oba inwentarze stanowią nowy przyczynek do znajomości najstarszych dziejów Mazowsza.

PALEOLITHIC MATERIALS FROM PŁOCK

The author presents 2 surface collections of flint artifacts from the territory of the present-day town of Płock (Mazovia). The collections come from the sites „Tumskie Hill” (plates I, II, III, 1 - 3) and „Radziwie I” (plate III, 4 - 11). Both contain tanged and leaf-shaped points, characteristic of the late palaeolithic Swiderian culture (plate I, 2, 4 - 7, III, 4 - 6). Other forms are also typical of this culture. Both the inventories confirm to the standards of the Swiderian culture, characteristic of the Mazovian territories in the period of the Younger Dryas and the beginnings of the Preboreal period.